

תורה ומידות טובות

פרשת כי תבוא | עלון מספר 199

| כניסת שבת: 18:44 (לנוהגים 40 דק' 18:24) | יציאת שבת: גאונים: 19:33 ר"ת: 20:20

אורחות חיים

אני רוצה לספר לכם איך היה ה'בר מצוה' שלי, ותראו שאפשר לגדול גם בלי חגיגה ואירוע של בר מצוה... אני נכנסתי לשיבת פוניבז' בגיל 12. באותה העת בנין הישיבה היה בבנייתו, ובית המדרש היה בהיכל הזמני - 'היכל שרייבר', שם למדו אז, ולא היו חלונות. אמא ע"ה פחדה על בריאותי מאד, באותם ימים הגבעה היתה חשופה לרוחות שהגיעו מהים והן היו חזקות מאד, והיא חששה לבריאותי. אז הלכתי ללמוד בישיבת חברון בירושלים. לפני שנסעתי לישיבה אמרתי לאבא שאני מתבייש. אני רק בן 12 וחצי ואני הולך לישיבה גדולה, כולם יצחקו ממני.

אבא אמר לי: 'מה אכפת לך? אני אקנה לך תפילין, תתחיל להניח תפילין, מי צריך לדעת בן כמה אתה...' וכך הוזה. באנו לזמן קיץ, בראש חודש אייר, ואבא באמת קנה לי תפילין. נו, הכל מצויין. יש לי תפילין, ואני בישיבה בחור צעיר. אף אחד לא צריך לדעת בן כמה אני. יום אחד אני מגיע ל'שחרית' בישיבה.

התפלל שם גם ראש הישיבה מרן הגאון רבי אהרן כהן זצוק"ל. הוא הוציא את התפילין שלו לפני התפילה, והנה והיה לו איזה ספק על הריבוע של תפילין של ראש. הוא היה מחמיר גדול. מה יעשה? הוא מסתובב לכאן ולכאן ורואה אותי. 'נו', הוא אומר לי, 'בוא תעשה מצוה, אתה הרי לא מחויב... הפעם תוותר לי, תיתן לי את התפילין שלך... וכל הישיבה רואה איך שהראש ישיבה בא אלי ולוקח את התפילין, ומיד התפרסם בישיבה שאני עוד לא בר-מצוה.

אני רציתי להסתיר את זה, אבל לא עזר לי... נולדתי בתחילת חודש אלול, והבר מצוה היתה אמורה להיות כמו בן זמננו אלול. בסוף זמן קיץ נסעתי הביתה לבני ברק. היה אז בין-הזמנים, וידעתי שעוד מעט יהיה לי בר מצוה. אבא אמר לי שכדאי שילמד אותי דרשה לבר-מצוה.

אז למדנו ביחד והוא הכין את הדרשה, ואני כבר חיכיתי ליום הגדול הזה. היה לי את כל בין הזמנים לשנן ולחזור... הגיע ראש חודש אלול, זה היה באותה שנה ביום ראשון, ואבא אמר לי: נו, מתחיל הזמן, צריכים לנסוע לישיבה... אמרתי לו: 'אבא, רגע, בין-כה בעוד כמה ימים זה הבר-מצוה שלי...' ואבא עונה לי: 'אתה חושב ששם לא תהיה לך 'גדלות'?' אני מביטח לך שאתה תגדל בכל מקום... וכך נסענו לישיבת חברון לזמן אלול.

ביום הבר מצוה שלי, החברותא שלי הגאון רבי בערל שוורצמן זצוק"ל עם עוד כמה בחורים, הלכו לחנות ב'גאולה' וקנו קופסת ביסקוויטים וכמה בקבוקים של בירה וכוסות מפלסטיק, והביאו את הכל לחדר ועשו 'חגיגה'.

שם אמרתי את הדרשה של הבר מצוה, ור' בערל שוורצמן התחיל להתוכח איתי, ואני עניתי לו, וחוזר חלילה א - גאנצע מעשה... אח"כ קצת שרו וזהו, ואחרי חצי שעה כבר היינו כולנו בבית מדרש... הראש-ישיבה רבי חצק"ל (מנן הגאון) כני יחזקאל סרנא זצוק"ל י.ק. היה גר ממש ממול, והוא שמע את השירה ושלה לראות לשמחה מה זו עושה. אמרו לו: זה בר מצוה של ברלה פוברסקי... ונחה דעתו. הוא אמר: "נו שישמחו, בין הסדרים, למה לא?" (הגר"צ פוברסקי שליט"א מתוך מוסף שבת קורטק אמור)

זענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" זורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה וכו', וכו'. הנה ישנם מספר טעמים למצות הבכורים ואלו הם:

א. להכניע את מידת התאוה, מכיון שטבעו של האדם שלא טעם דבר חדש תקופה ארוכה, ומצפה מתי יגיע הזמן שהפרי יתבשל ויהיה אפשר לאכול, לכן באה התורה ואומרת: "ולקחת מראשית" האדם צריך להתרגל לשלוט על תאוותו, שהיא מידה גרועה ביותר, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ז, כא): הקנאה, התאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם. ועל ידי שאדם נותן את הפרי הראשון לכהן, ולא לעצמו מרגיל את עצמו להשתלט על מידת התאוה.

והנה כתב שהר"י בן מיגא"ש (הוצא כשיטה מקובלת כ"ק לא): בור ששתית ממנו, אל תשליך בו אבן או דבר אחר, שלא תזלזל ולא תגמול אותו רע, מאחר שנהנית ממנו, וזהו משל, למי שבא ממנו איזה תועלת או הנאה, אין ראוי לעשות לו שום מעשה שיבוא לו נזק ממנו.

וכתב הר"י מיגא"ש על רבו הרי"ף ז"ל, שפעם אחת חלה הרב ונכנס למרחץ, לאחר מכן הזמין אותו בעל המרחץ, שישב אצלו עד שיבריא, וכיבדו כבוד גדול, ורוב טובה עשה עמו. ולאחר זמן מטה ידו של בעל המרחץ הוא וירד מנכסיו, והיו עליו חובות בערבונות, ונתחייב לתת ממון לבעלי חובותיו, והעני עד שהוצרך למכור המרחץ, ולשום אותו לבעל החוב.

אמר הרי"ף, אני לא אדון בדין המרחץ הזה, לא במכר, ולא בשומה ולא בשום דבר המתיחד בו, לפי שנהניתי ממנו. ואם היה זה בדומם על אחת כמה וכמה בבני אדם שמרגישים בהיזק ובתועלת שיהיה זה שנוא לעשותו, והעושה יוצא משורת המוסר ודרך ארץ, ואם זה היה במי שקבל הנאה מבשר ודם, על אחת כמה וכמה בהקב"ה שממנו נשפע תמיד, ביום ובלילה, שראוי לנו תמיד להודות לו.

וכן מצינו במשה רבינו, שאמר לו הקב"ה (במדבר לא, ט): "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים", א"כ הוא עצמו היה צריך לנקום, אלא היות והוא גדל במדין, לא רצה לנקום מהם אלא עשה שליחים. וקשה דכיצד יתכן שהקב"ה אומר למשה לנקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, והוא עושה שליח, והרי קיי"ל (קלוזין מלא). מצוה בו יותר מבשלוחו?

אלא שמשה רבינו סבר והואיל וטובת הנאה קיבל מהם, ודאי שאינו יכול לשלם להם רעה, ובודאי גם מה שהקב"ה ציווה כיוון לאחר ולא על ידו. וכן היאור והעפר לא לקו על ידי משה רבינו מכיון שהגינו עליו.

ומכאן למד הרי"ף לחוש על הדומם. וכתב בספר חסידים (סי' קלז), לעולם אל יהא אדם כפוי טובה, מכיון שממהרין ליפרע ממנו, שהרי נבל שהיה כפוי טובה לדוד, מת לעשרת הימים, וכן נאמר (משלי י, יג): "משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו", וזהו מדה כנגד מדה.

ב. עוד טעם למצות הבכורים, בכדי להשריש את מידת הענוה, שהיא המידה החשובה ביותר, שהאדם בעצמו מביא את הבכורים ולא עושה שליח שאפילו אגריפס המלך נטל את סל הבכורים על כתיפו והביאו לבית המקדש, וכדאיתא במסכת בכורים (ג, ז). ולכן המביא בכורים אומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה" אני בעצמי הבאתים, ולא על ידי שליח.

ג. עוד טעם למצות הבכורים בכדי ללמד את האדם שגם בזמן שהאדם מגיע למצב טוב, למצב של עושר, צריך לזכור את ימי עניו ואת צרותיו, בכדי שלא יפרוק עול, וכמו שנאמר (לעיל ה, יד): "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך", לכן ציוותה התורה לזכור תמיד, עבדים היינו לפרעה במצרים בכדי שנחלל לחטוא מחמת רוב עושרנו, ולכן צריך להזכיר ולומר: "ארמי אובד אבי, וירד מצרימה, ויגר שם במתי מעט" שצריך לזכור את זמן שפלותו.

והיה כי תבוא אל הארץ וכו', וכו'. הנה יש להבין מהי סמיכות הפרשיות של "זכור את אשר עשה לך עמלק" בסוף פרשת כי תצא, לפרשת הבאת הביכורים? אלא הסיביר המפרשים, שבא להרחיק את האדם ממידה פחותה, שלא יהיה כפוי טובה, וכמו שכתב רש"י (פסוק ג): "ואמרת אליו", שאינך כפוי טובה. ואמרו חז"ל (עיין קהלת רבה ז), כל הכופר בטובתו של חבירו כאילו כופר בטובתו של מקום, ולכן נוסמה לזכירת עמלק, להודות לו ויתברך על שהצילנו מידי הידים הזדוניות ההם.

אנו מתעדתים להוציא לאור ספר שו"ת נפלא של מורנו הרב הגאון הגדול ר' יעקב נסים עטייה שליט"א

לכל המעוניין לסייע ולהקדיש להצלחה רפואה ולהבדיל לע"נ נא ליצור קשר בטלפון: 054-8416719

דעת גדולי רבותינו - לך ישראל!!!

מאוכלסת, תוך כדי שהם משככים את חששותיו ומציינים, כי איש אינו עורך מעקב ואין כל סיכון בדבר. כהרגלו נועץ אותו רב במרן, שהורה לומר את האמת, כשהוא מחווה בידו קדימה, כאומר: "לך ישראל!". הרב ציית לעצת מורו ורבו והשליש את המס המלא, חרף דעתם המקצועית של עורכי דינו, שסברו כי הוא מאבד את ממונו לשווא.

למקום תורה אחר, דבר שעל פניו טוב היה בעבורי מכמה בחינות. היות והמעשה אירע בסמוך לתחילת הזמן, פניתי לראש הישיבה וביקשתי את רשותו לעזוב את תפקידי בישיבה. ראש הישיבה נעתר לבקשתי, כשהוא משיב כי אינו רוצה לעכב בעדי ורשאי אני לעשות כטוב בעיני, אך בטרם מעשה פניתי למרן, העליתי בפניו את המקרה ושאלתי כיצד עלי לנהוג.

רבינו שמע את דברי והשיב על אתר כהאי לישנא: "ודאי שמן הדין מותר לך לעזוב, אבל זה לא יושר!" המילים יצאו מפיו ככזו אצילות ונעימות, עד שהרגשתי כי מילים אלו "זה לא יושר!" בנויות ויונקות מכל התורה כולה, בבלי, ירושלמי וד' חלקי שולחן ערוך. מאז ועד היום כאשר אני מתלבט בהנהגות שונות, הנוגעות לענייני 'בין אדם לחברו', עדיין מהדהדות באוזני מילותיו הטהורות של רבינו, "זה לא יושר!" ובליבי אני שוקל כיצד היה מרן מורה בעניין זה, והאם הנהגה זו אכן יכולה היתה להיקרא בפיו "יושר!".

היתה זו שיגרא דלישנא אצל רבינו, וכאשר היה נשאל על הנהגות שונות בענייני חושן משפט ו'בין אדם לחברו', מרגלא בפומיה להשיב: "מצד הדין אפשר להקל, אבל ה'חפץ חיים' לא היה נוהג כן!". ובעולותו של רב פלוני, הנמנה על מקורבי רבינו, היתה דירה בת חדר וחצי, אותה ביקש למכור לאחר שעמדה ריקה במשך שנים. חוקי המיסוי קובעים, כי תשלום מס השבח על דירה שאינה מיושבת גבוה באופן משמעותי מהמס המוטל על מכירת דירה מאוכלסת. כתוצאה מכך, כדאי להימנע מתשלום מס שבח מוגדל, רבים נוהגים לשנות מן האמת ולהצהיר כי הדירה היתה מיושבת במשך התקופה שקדמה למכירה.

עורכי הדין שטיפלו במכירה יעצו לאותו רב לנהוג כמנהג המדינה ולהצהיר כי הדירה היתה

באחד הימים הגיעה חבורת תלמידי חכמים מופלגים לבית מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ושטחו בפניו את שאלתם: במשך תקופה ארוכה למדו הללו בכולל פלוני, כשהם מתקיימים מקצבה נמוכה, שלא היה בה די בכדי לפרנס את משפחותיהם הענפות. לאחר תקופה, פנה אליהם ראש כולל אחר והציע להם לעבור ללמוד בבית מדרשו, כשהוא מבטיח להם קצבה הגונה ומכובדת.

האברכים, שנאנקו תחת עול פרנסת ביתם, שו לבקשתו וסגרו את העניין, אולם לא חלף הזמן וראש הכולל הקודם בו למדו עד עתה, שמע על העניין והקים קול זעקה: "הרי אתם בחירי הלומדים! אם תעזבו את הכולל רמת הלומדים בכולל כולו תרד פלאים והדבר הוי בגדר 'חב לאחריו!'".

האברכים הבינו לליבו, אולם היות וידוע מאמר חז"ל 'אם אין קמח אין תורה', לא חזרו בהם מכוונתם. משנוכח ראש הכולל, כי האברכים עומדים על שלהם, חזו והפציע בהם שישבו ללמוד בבית מדרשו, כשהוא מתחייב בפניהם כי מכאן ולהבא יקציב את שכרם כפי שעמיתו הבטיחם. האברכים באו במבוכה, מצד אחד הרי כבר הביעו את הסכמתם לעבור ללמוד בכולל השני, אך מאידך הלוא מחויבים הם בהכרת הטוב כלפי ראש הכולל בו למדו עד עתה, ומה גם שלולי קשיי הפרנסה המעיבים כריחיים על צווארם, היו נאותים מלכתחילה להמשיך וללמוד בבית מדרשו.

לאחר שחככו בדעתם ולא עלה בידם להכריע בעניין, פנו אל רבינו שתמה: "היכן ה'הן צדק?' האם מן היושר הוא להתחייב ולהפר את ההבטחה?".

סיפר רבי אליהו דיסקין שליט"א: לפני שנים רבות כיהנתי בקודש בהרבצת תורה לתלמידים בישיבה פלונית. לאחר תקופה הוצע לי לעבור

זמן מה לאחר המכירה פנה אליו אחד מעובדי מס רכוש ואמר לו בהתפעלות: "כבוד הרב! דע לך כי מלאכים שומרים עליך!".

בעוד הרב תמה לפשר הצהרה הנרגשת, המשיך הלה בדבריו: "בדרך כלל אנחנו לא מבצעים כל מעקב אחר הדירות כדי לוודא האם הן מאוכלסות או לא, אולם במקרה שלך העניינים התנהלו באופן שונה. אחד העובדים במשרדנו נמנה על עדתו של הרב הראשי, נגדו נלחמת מלחמת חורמה בהוראת הרב אלישיב, לאחר שביקש לכופף את ההלכה על פי רצון השלטונות. האיש, שגילה את הדירה שברשותך, ערך מעקב ממושך אחר מוני המים והחשמל, וכשגילה כי הדירה עומדת ריקה, חינך את ידיו בהנאה והמתין בציפייה לרגע בו תמכור אותה וכמנהג הנהוג תמסור הצהרה כוזבת שהדירה מאוכלסת. בעיני רוחו כבר ראה הלה כיצד יפרסם את העניין בקול רעש גודל, ולאחר שתיקנס בקנס כספי כבד, דמותך תוקע ברבים כפורע חוק נטול מצפון!".

"כיצד ידעת להצהיר כי הדירה ריקה?" נפעם האיש, "מי הזהיר אותך מפני המלכודת הפרושה?".

נרעש ונרגש עלה אותו רב אל בית מרן וסיפר את קורותיו, כשהוא מסיים בקריאת ההתפעלות: "אילו הרב'ה היה מנהיג עדה, היו טוענים כי הוא בעל רוח הקודש!". רבינו שמע את הדברים, ובעוד ידו מונפת בשנית היישר לקדימה, הפטיר בקצרה: "הלא אמרת לך שיש ללכת ישר!". (מתוך הספד 'עמודי של עולם')

סיפור לשבת - הבן איש חי התרגש למשמע חסידותו של פועל הנקיון הפשוט וזלגו עיניו דמעות על שהוא עצמו עדיין לא הגיע לכך...

גודל ענוותנותו מספרים, כי את גודל ענוותנותו של הבן איש חי זיע"א אין הפה יכול לספר כלל. ועל מעט מאוד ננסה לעמוד. כי הנה עם כל הכבוד שרחושו לו ללא סייג, גדולים וקטנים - לא גבה לבו ולא רמו עיניו, ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו.

כבוד ויקר גדול היה הבן איש חי חולק לתלמידי החכמים שבאו אצלו במגע. כשהיה רואה תלמיד-חכם נכנס אצלו, היה שמח לקראתו כמוצא שלל רב, והיה הולך לקראתו ומקבלו בסבר פנים יפות, ומושיבו אצלו ושומע כל דבריו ובקשותיו. וכשגומר ורוצה לילך לו, היה הולך עמו ומלווהו עד שער החצר.

וכן כשהיה רואה הלמדנים הצעירים, מפרחי כהונה, שיודעם ומכירם שנפשו אוותה בתורת ה', היה מראה הם פנים צהובות ונוהג לקום מלפניהם בהדרת כבוד. ואף לאלו שלא היו נמנים על תלמידי החכמים אלא היו תלמידים פשוטים, היה נוהג בהם כך ואף בימין צדקו עוודם וקירבם, וכאב את בן ירצה פעל בהדרכה ועצה טובה. ושמענו מפי קדשו של חכם רבי נעים בן אליהו שליט"א (צ"ל) שאם נשאל את עצמו האם ידע הבן איש חי זיע"א על גדולתו? התשובה היא חד משמעית - שהוא לא ידע מזה כלל וכלל! כי כל כך היה עצום בבקיאיותו

בתורה, וגם בחסידותו ופרישותו ובמידותיו המיוחדות, שגם במידת הענוה היה כל כך מצויין, עד שלא ידע ממעלתו כלל ועיקר והחשיב עצמו ככלום.

גם על ספריו לא היה כותב שום גינוני כבוד כמו שנוהגים לכתוב כיום, ומעולם לא כתב בסמוך לשמו שום כינוי של רבנות או כבוד, אלא להיפך, מיד היה כותב בלשון הכנעה וכשיטות שהוא צעיר ואדם פשוט כאחד מהקהל, ואף היה אומר שאם היה רם ונישא מהקהל ולא אחד מהם -

אי אפשר שדבריו היו נשמעים לציבור. ומספרים, כי כמה פעמים היו פונים לתלמידו ומשמשו חכם רבי בן ציון מרדכי חזן זיע"א כמה וכמה רבנים ומחברים שבח"ל להודיעם תולדותיו, חיבוריו ושבחי, והבן איש חי זיע"א לא היה נוהג לו רשות בשום אופן.

עוד מספרים, כי בכמה וכמה ספריו מופיעים סיפורי חסידים בהם מספר על "חסיד אחד", ובכל פעם מובא ממעשיו העצומים חסידות וכיצד היה מתנהג, וגילה לנו חכם רבי בן ציון חזן זיע"א שבכל מקום שכתב הבן איש חי כן - היה מתכוון אליו עצמו, אך היה כותב כך כדי להסתיר עצמו בכינוי זה. מספרים, כי פעם אחת בערב שבת, הגיע פועל ניקיון לנקות את הזבל בחצר ביתם של הורי הבן איש חי זיע"א. אמו הרבנית, שהיתה ידועה

מכניסות אורחים גדולה, מיהרה להציע לפועל הניקיון כוס שתיה קרה וצלחת חמה מלאה מתבשיל החמין שהכינה לכבוד שבת-קדוש. פועל הניקיון אמר תודה, אך סירב בנימוס להצעתה של הרבנית. דחקה בו הרבנית שאל נא יתבייש. אך הוא בשלו, מסרב. שאלה אותו הרבנית כי שמא הוא חושש לכשרות המאכל - שמא אינו ברמה טובה - והלא זהו ביתו של הרב הראשי!

משראה פועל הניקיון שלא וכל עוד להתחמק, אמר רבנית כי נזחר הוא שלא להנות משל אחרים. באותה עת ישב הבן איש חי בחדרו, וקשוב היה למה שהתרחש בחצר, אך כששמע את תשובתו של פועל הניקיון הפשוט התרגש למשמע דבריו, והעריצו - שעל אף פשיטותו, אוחז הוא במדרגה כזו. ומאחר שידע על עצמו, שאז עוד לא הגיע למדרגה זו - היה יושב ובוכה בדמעות, כל אותה העת.

מספרים, כי כאשר היה חכם רבי אפרים הכהן זיע"א תלמיד בישיבת 'בית זלכה', היה עוסק רבות בתענית דיבור, עד לכדי שלימים גזר על צמו שתיקה מוחלטת. הוא היה יושב ועוסק כל היום בתורה, אך מבלי לדבר עם אדם איש. הבן איש חי זיע"א, מתוך דאגתו לכל בני עירו, הרגיש בכך וקרא אליו את ראש הישיבה חכם רבי אברהם דנגור זיע"א ושאלו אודות בחור זה.

מעיינו המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

קנה רכב ונסע יום או יומיים וטוען שנזכר לו עם מנוע מקולקל האם יכול לבטל את המקח?

ברור שזה מנהג המדינה, מכיון שישנם הרבה אנשים הגונים, שמוכנים לפצות את הקונה אם יש סוגי תקלות ברכב אפילו לאחר שהעבירו את הבעלות על שם הקונה. וכן מדויק מדברי הסמ"ע שעל מה שכתב השו"ע (כ"ג ס"ג) "שאם נשתמש בו אחר שראה המום הרי"ז מחל ואינו יכול החזיר", והסביר שם הסמ"ע (סק"י) שזאת בתנאי שהמוכר מכר בסתם וז"ל: אבל אם נשתמש בו, והוא הדין אם היה דבר שהלוקח יכול להבחין לאלתה, כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן, והמוכר מכר לו סתם, אינו חוזר, כ"כ המגיד משנה שם [פ"ט] ממכירה ה"ג, ע"ל: משמע מדבריו שאם המוכר לא מכר בסתם אלא אמר שהרכב נמצא במצב תקין וכדומה כדרך שרגילים המוכרים לטעון, אין זה נחשב כמוכר בסתם, אלא אדרבה הקונה סמך עליו ולא לקחו למוסך לבדוק. וכן משמע מדברי הסמ"ע שכל שמכר בסתם, דהיינו שלא התחייב למצב המכני של הרכב, כל שהקונה יכול לבדוק לפני כן ולא לבדוק, הרי זה סביר וקיבל ולא יכול לטעון דהוי מקח טעות.

והנה בניד"ד שקנה את הרכב ונסע בו הקונה, ולאחר יום או יומיים התקלקל המנוע, ובררנו אצל טכנאי רכב מומחה שמום זה של הרכב היה כבר בזמן שמכר לו, בזה הוי מקח טעות, וצריך המוכר להחזיר לו את כל כספו. ואפילו שהנסיעה של הקונה גרמה לקלקול הרכב, מ"מ מכיון שהמום ברכב היה כבר בזמן שהיה אצל המוכר, הוי ביטול מקח ומחזיר לו כל כספו. ולכאורה י"א ראה לד"ן זה משו"ע (ח"מ סי' ל"ב סעי' י"ד-י"ז) וז"ל: (ג) המוכר דבר שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר קודם שידוע לו המום הראשון, אם עשה דבר שדרכו לעשותו, פטור. ואם שינה ועשה מום אחר קודם שידוע לו המום, מחזיר המקח לבעליו ומשלם דמי המום שעשה. (יד) קנה סדין וקרעו לעשות חלוק, ואחר כך נודע המום מחמת הקרעיה, מחזיר לו הקרעים. תפוח ואחר כך נודע המום, אם הבעל נזטל שבה התפירה מהמוכר, וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל.

הרי שכל שנעשה המום בדרך השימוש הרגיל, מחזיר ומקבל את כספו בחזרה, מכיון שהנסיעה שנסע הקונה ברכב זה הוא השימוש הרגיל, וכיון שהתקלקל וידוע בבירור שהיה המום קודם המכירה, צריך להחזיר לו את כספו. וכן מבואר בשו"ע (שם כסעי' י"ח) וז"ל: המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח מחמת אותו המום, הרי זה מחזיר את הדמים. כיצד, המוכר לחבירו שור שאין לו טוחנות (פי' עניים) והניחו הלוקח עם הבקר שלו והיה מניח המאכל לפני כולם ואוכלים, ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד שמת ברע, הרי זה מחזיר לו את הנבילה ויחזיר את הדמים; וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. הרי שמחזיר כמות שהוא ומקבל את כל כספו.

ויש עוד ראייה משו"ע (שם כסעי' כ') וז"ל: המוכר לחבירו זרעוני גנה שאין עצמן של זרעונים נאכל, וזרען ולא צמחו, חייב באחריותן ומחזיר לו הדמים שלקח ממנו, שחזקתן לזרעיה. והכי מפרש שחזקתן לו את כל כספו חזקה ואין מקוץ לו דמי הזרעונים. וממשך השו"ע והוא שלא צמחו מחמת עצמן, אבל אם לקחה הארץ בברד וכיוצא בו, אינו חייב באחריותן שמא מחמת הברד לא צמחו, וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. ועיין בנתיבות המשפט (בבב"א) שכתב גם שאם לא יכול היה לדעת מהפגם לפני הקניה, יכל לדעת

שאלה: קנה רכב מחבירו ונסע בו ולאחר יומיים התקלקל המנוע, וברצונו של הקונה לבטל את המקח ושהמוכר יחזיר לו את כספו. והמוכר טוען, שאין הקונה יכול לבטל את המקח שמזלו גרם לו להתקלקל, ובזמן המכר היה המנוע תקין והתקלקל לאחר הקניה?! הדין עם המוכר או הקונה?!

תשובה: מקור דין זה בגמ' (חולין ל' וכן בגמ' כחיות עו); דגרסינן התם: תנו רבנן, מחט שנמצאת בעובי בית הכסות: מצד אחד - כשרה, משני צדדים - טרפה, נמצא עליה קורט דם - בידוע שלפני שחיטה, לא נמצא עליה קורט דם - בידוע שלאחר שחיטה, הגליד פי המכה - בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה, לא הגליד פי המכה - המוציא מחבירו עליו הראיה, ע"כ.

והסביר שם רש"י וז"ל: הוגלד וכו' בידוע שהוא ג' ימים קודם שחיטה - ואם לקחה בתוך שלשה ימים הוי מקח טעות וצריך המוכר להחזיר לו מעותיו. לא הוגלד פי המכה - איכא לספקי אי קודם מקח הוי אי לאחר מקח הוי ועל הטבח שהוא מוציא מידו דמסתמא כל כמה דלא יהיב זוזי לא יהיב ליה חיותא ועליו להביא ראיה שקודם מקח הוי דמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקיה, ע"כ.

והתוס' (שם, צ"ד המואיל) וכן הרא"ש (סימן לה) כתבו וז"ל הרא"ש: לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה. פי' על הלוקח להביא ראיה שברשות מוכר נטרפה ואף על פי שלא נתן מעות דאין נמצא אלא היה. כדאמרינן בשילהי המדי' בכתובות (ס"ג) והא דקרי ליה המוציא מסתמא. דסתמא דמילתא כל כמה דלא יהיב דמי לא יהיב ליה חפצא, עכ"ל. וכתב מרן הב"י (ח"מ סי' ל"ב ס"א) וז"ל: וכבר כתבתי בסו"ס רכ"ז שכן דעת הרמב"ם בפרק כ' מהל' מכירה הל' ט"ו, ע"כ. וכן פסקו הטור ושו"ע (ח"מ סימן ל"ב ס"א) וכדעת התוס' והרמב"ם.

וכן הסביר הסמ"ע (שם סק"ה) וז"ל: וקמ"ל דלא מיבעיא אם כבר נתן הדמים למוכר דאין מוציאין מידו אלא אפילו עדיין בידו דהטבח צריך ליתנם להמוכר, עכ"ל. הרי אפילו שאומדן דעת אומר שבדאי היה הרכב מקולקל מתחילה והוי מקח טעות, מ"מ כל שאין הוכחה ברורה לכך ע"י מכונאי בעל מקצוע הרי זה ספק שמא מזלו של הקונה גרם שדוקא אצלו התקלקל ולא מחמת לקלקול קודם. וא"כ כיון שיש ספק מתי התקלקל, המוציא מחבירו עליו הראיה ואין המוכר צריך להחזיר את הכסף.

אמנם לפני משורת הדין, טוב להחזיר שליש מעלות התיקון המנוע, מכיון שיתכן שהמנוע היה כבר מקולקל בשעת המכר, וזה לפני משורת הדין, דמעיך הדין אי"צ לשלם לקונה כלום, ואפילו אם עדיין לא שילם את המעות, כיון שיש ספק כל שהוא שמא מזלו גרם צריך לשלם את המעות.

והנה הגם שמנהג המדינה שכל שעשה העברת בעלות הרכב שייך לקונה לכל העניינים, שהרי לפני הקניה צריך לבדוק היטב את הרכב, ומשלא בדק, או שבדק במקום שלא גילו שיש בעיה ברכב, הרי הוא סביר וקיבל, ומצינו כעין זה בשו"ע (ח"מ סי' ל"ב ס"ו) וז"ל: כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה, מחזירין. וכל שהסכימו עליו שאינו מום, ה"ז אינו מחזיר בו אלא אם פירש, שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך, עכ"ל. ומקור דין זה הוא ברמב"ם (פ"ט מהל' מכירה הל' ה') וכתב שם שזה פשוט הכלל הוא כמנהג המדינה בכל כיוצא בזה.

אמנם צריך לבדוק בדיוק מהו מנהג המדינה, משום שיש מוכרים מסלקים את עצמם מכל אחריות, מאחר שהרכב נרשם על שם הקונה, או שמתנים בפירוש שאין להם כל אחריות על הרכב, ועל הקונה לבדוק היטב את תקינות הרכב לפני שקונוהו. אמנם אם המוכר אינו טוען כן, זה לא

מהפגם בקלות ולא עשה זאת אפילו שמחזיר את המקח מ"מ משלם את הקלקול שגרם כעת.

וכמונן שצריך לשום את ההיזק ואי"צ לשלם לו דמי חדש אלא ישן, דעל מה שכתב מרן השו"ע (ח"מ סי' ל"ב ס"ג) "ואם שינה ועשה מום אחר קודם שידוע לו המום, מחזיר המקח לבעליו ומשלם דמי המום שעשה", כתב הנתיבות המשפט (סק"ה) שיש לחלק שכל דבר שהיתה אפשרות לבדוק לפני כן ומחמת שלא בדק גרם לקלקול צריך לשלם את דמי התיקון כשמחזיר וז"ל: בקנאו לשחיטה מיירי דתרוייהו לא ידעו אם היא טריפה ואי אפשר להתברר רק בשחיטה ודאי כשהזיק הוא בדבר שאין דרכו לעשותו והיה באופן דהוי הזיק אפילו בהמה טריפה חייב, משא"כ במכר, אחר שהמוכר ידע מהמום ואינה הלוקח מות'ת יתחייב הלוקח, דהא הלוקח בחזקת שלו הזיקה, ודמי להא בס"ס ש"מ א' וסעיף ל' ביורשים שהניח להן אביהן פרה שאולה וטבחוה ואכלוה דמשלמין דמי בשר בזול משום הנאה ידיהו, משמע דאם הזיקו הבהמה ולא היה להן שום הנאה דאין משלמין כיון שנאנסו וסברו שהיא שלהן, וה"נ דכוותיה. ואפשר לחלק, דבזיקה באונס יש חילוק בין אונס דדמי לאונס גניבה שפטור ובין אונס דדמי לאונס דאבידה דחייב וכו'... ומ"מ צ"ע, עכ"ל.

יוצא מדבריו שסובר שאם יכול היה לבדוק לפני כן ומחמת שלא בדק גרם לקלקול נוסף, אמנם בכה"ג המקח חוזר, אבל הקונה ישא בהוצאות הקלקול הנוסף שגרם. וצריכים לומר שמדובר באופן שבשעת הקניה לא יכול היה לבדוק ולמצוא שיש לקלקול בחפץ, אבל כל שהיה יכול לבדוק לפני הקניה, הרי סביר וקיבל ואינו יכול לחזור בו כלל מהמכירה, וכמו שהסברנו בדברי הסמ"ע.

ובכל אופן נראה, שאם יכול לבדוק רק ע"י טכנאי או מכונאי וצריך להוציא עוד כספים עבור הבדיקה, זה אינו כלל של שהיה יכול לבדוק, וזה לכאורה דומה לאונס של גניבה שפטור. וכתב מדברי הסמ"ע (ח"מ סי' ל"ב סק"י) שכתב שאם היה דבר שהלוקח יכול להבחין לו לאלתר כגון שיכולים לנסותו ולטועמו, ולא הקפיד לעשות כן, משמע שיכול היה לגלות את המום מיד. אבל אם צריך להוציא כסף ולמוסרו למכונאי מומחה ורק אז יוכל להבחין, אין זה נקרא שיכול לברר. וכפי שלא הצריכו אותו לקחת את הסדין לאומן לבדוק אם יש בו מום, אלא כל שנודע ונודע שזה מחמת הקלקול הראשון שנעשה אצל המוכר, המכר בטל והמוכר יחזיר לו את כל כספו. ורק בקלקול שיכול היה לגלותו בקלות בכוחות עצמו ולא עשה כן בזה אין המקח בטל דסביר וקיבל.

והנה אם לפני שהתקלקל המנוע מצאו עוד פגמים שלא ידע לפני כן, ועכ"ז המשיך לנסוע עם הרכב, הרי סביר וקיבל ושוב אינו יכול לחזור בו. וכמבואר בשו"ע (ח"מ סי' ל"ב ס"ג) וז"ל: המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה או שאר מטלטלים, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח, מחזיר אפי' לאחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא, והוא שלא ישתמש במקח אחר שידע במום. אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום, ה"ז מחל ואינו יכול להחזיר, עכ"ל.

היוצא מכל האמור לעיל להלכה: מי שקנה רכב מחבירו והתקלקל המנוע אחר יום או יומיים מהקניה, והקונה טוען שרוצה לבטל את המקח, ואילו המוכר טוען שלאחר שקנה את הרכב התקלקל ומזלו גרם, הדין הוא שאם יש הוכחה ברורה ע"י מכונאי מומחה שאומר שהמום היה כבר לפני כן המקח בטל וחייב המוכר להחזיר את כל הכסף לקונה. ואם יוכח שנגרם הנזק לאחר הקניה, המכר קיים ומזלו של הקונה גרם לו להתקלקל רכבו. ואם ספק, המוציא מחבירו עליו הראיה. ולכן בנידון שכזה צריכים לבוא לבין דין מומחה שיקחו מכונאי ניטרלי שאינו מכיר לא את המוכר ולא את הקונה, ועפ"י מה שיקבע המומחה מתי נעשה נזק זה, בית הדין יפסוק כיצד לנהוג.

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחזוק לאלו שעדיין...

הצהריים, בטיגון
'שניצל' על גבי

המחבת. - תוך כדי עבודתה המסורה נצרכה להפוך את השניצל באמצע הטיגון, בכדי שיתבשל כראוי גם מצידו השני, ומתוך שהיתה מרוכזת במלאכתה במלאכתה לא שמה לב שנוטלת בידה מזלג מלוכלך ומטונף להפיכת הבשר, במקום המזלג הנקי שהיה מיועד לכך...

כראות זאת בעלה היקר - שזה עתה שינה את הליכות רוחו בביתו - לא רצה לכעוס, על אף שהמקרה המביש חרה לו היטב! בהיותו 'איסטניס' מטבעו. הוא עצר ברוחו והתגבר על כעסו, וחשב שאין מן היושר לזעוף בה ולהעליבה ולהעליבה בעת שעוסקת באמנות כל כך בהכנת טרף משפחתה, הלא אין היא אשמה בטעות זו שנעשתה בשגגה.

לפיכך חישוב את צעדי בחכמה ובדרך צנועה, הוא קרא אפוא לאחד מילדיו, ואמר לו בלחש: "הבט נא אל אמא, שעושה מלאכתה נאמנה, היא לא שמה לב ולקחה בידה מזלג מטונף לעבוד בו... אבל אסור לפגוע בה, כי היא עוסקת בעבודת הקודש בכל לב, ורוצה שהכל יצליח, ובודאי יהיה איכפת לה מאוד... גש נא בשקט, והחלף לה את המזלג כשלא תשים לב בדבר, וכך תמנע ממנה צער מיותר.

למחרת סיפר הילד לאביו כמשיח לפי תומו, שהיום בבוקר אמא הביאה לו ללבוש חולצה מכובסת, שהיתה עוד רטובה... אבל לא רצה לפגוע בה ולצערה, ולכן לבש אותה כך כמו שהיא, אף שהיה לו קצת קשה... ובזאת למד האברך ונוכח בעצמו, כמה חשובה היא הדוגמה האישית שבחינוך שבחינוך! וכמה משפיעה היא לטובה על התנהגות הילדים בחן ובחסד, ובמידות טובות וישרות. ומתוך טיב המעשיות - פרטיות, קובץ 11849

לא הגיע אל הנופש. אמר לו הרב, ופסק בנחרצות: אם כן, הרי הוא מצב של סכנה, ואין אוכלים מרור!

גם אני - העיד הרב על עצמו - שכידוע לך סובל אני ממחלת האסטמה המסוכנת, אינני אוכל מרור.

נתפס האיש בחרדה וזעק: בריסקער בריסקער רב! הרי אתם גם אם לא תאכלו המרור, בוודאי יידעו בניכם ונכדיכם ובינו, שאותה מידת 'מסירות נפש' הנדרשת בשביל אכילת המרור, צריכים גם כמו כן לאי אכילתו, כאשר כן נפסק הדין בשולחן ערוך... אבל אצלי אם לא אוכל את המרור חלילה, מי יודע למה זה יוכל להוביל אצל בני ואצל נכדי... - ונהנה הרב מאד מתשובה זו, וקלסה.

כל ימי חייו היה הרב מספר טיב מעשה זה, ומדגיש את גודל חרדתו של היהודי היקר לחינוך הדורות הבאים אחריו, שהיה מוכן בעבור זאת לסכן את בריאות ליבו, והיה משבח ומוקיר מאד את היראת שמים התמימה והשלמה, של אותו יהודי. ומתוך "טיב המעשיות" שיחת הכנה לקראת חג הפסח

שח לי אברך אחד מתלמידי היקרים, שהשתתף בסדרת 'שיחות מוסר' שמסרתי בעזה"ת בענייני חינוך שבתוך הבית פנימה, וחשיבות הזהירות בכבוד ההדדי שבין האב והאם. - כי עיקר החינוך ובנינו מיוסד על 'הדוגמה האישית' שרואים הילדים בבית, כיצד האבא והאמא מכבדים זה את זה, באהבה ואחווה שלום ורעות.

בעקבות שיחות אלו, שינה האיש טעמו ומנהגו בביתו מקצה לקצה. יום אחד ראה את זוגתו ניצבת על יד הכיריים בהכנת ארוחת

מין הגרי"ז צוק"ל,
"הבריסקער רב",

בהיותו עדיין רב בעיר בריסק יצ"ו, היה נוסע מדי שנה בימות הקיץ לעיירת נופש ידועה בפולין של מעלה, כדי לשאוף אל ריאותיו הקדושות אוויר צח ונקי, מחמת סבלו הרב ממחלת האסטמה שתקפתו כידוע, ובאותה עיירת נופש היה האוויר זך ומיוחד, שהיה חשוב מאד לבריאות גופו. ברחובות ברחובות העיירה בינות לעצי נוי מוריקים וכרי דשא נרחבים, היו מפוזרים ביתנים גדולים ויפים שהיו מושכרים לנופשים.

הרב צ"ל היה מגיע מדי שנה לביתן קבוע, שבו איווה למושב לו בשבועות בשבועות הנופש. בביתן הסמוך אליו היה לו שכן, יהודי ירא ושלם מפולניה, שהיה מגיע גם הוא באופן קבוע באותה תקופה לנפוש בעיירה לצרכי בריאותו. והיו שמחים לפגוש זה את זה, ונהנים משכונתם וקרבתם, וגם היו קובעים ביניהם לימוד משותף בחברותא מדי יום.

באחת השנים לא הגיע אותו שכן אל הנופש, והרב דאג וחרד לשלומו ובריאותו ובריאותו, וגם חסרה לו שכנותו הטובה ולימוד החברותא שביניהם. - כשנפגשו בשנה שלאחר מכן, שאלו הרב על סיבת היעדרו בשנה הקודמת.

סיפר לו האיש, שבשנה שעברה היה מאושפז כמה חודשים בבית החולים לאחר חג הפסח, שמחמת אכילת המרור [שהיו נוהגים באכילת 'חזרת' חריפה ביותר, לא כמו החסה של זמנינו...], לקה בהתקף לב קשה, והיה תחת שמירה קפדנית כמה חודשים לאחר מכן, ולכן

הסמרטוטים, וביניהם מצא כר אחד בלוי. פתח את הכר כדי להוציא את נוצותיו ולהפתעתו גילה שם מרגלית. הלך בזריזות וללא שהות לסוחר מרגליות, אשר העריך את שווייה של המציאה ב - 50 זהובים. שמח המוצא על הערכת הסוחר שהסכים לתת לו את הסכום במזומן. כשחזר הביתה שמעה אשתו שקיבל רק 50 זהובים, התחילה טוענת בפניו עליו לערער וכי בודאי שוויה של המרגלית גבוה יותר. כיון שחש עצמו כבין הפטיש לסדן, בין טענת אשתו להכרעתו המקצועית של סוחר המרגליות, החליט לננות אל רבו הבן איש חי זיע"א. לאחר שסיפר את סיפורו, נענה: אתה ענית אמן על קדיש שהיה בו חמישה אמינים, וחז"ל אמרו - 'שכר אמן בעולם הזה הוא עשרה זהובים', חמש פעמים עשר - הרי נתנו לך 50 זהובים במזומן בעולם הזה, והקרן קיימת לך בעולם הבא. " הודה הסוחר לרבו והלך לביתו שמח וטוב לב, לספר לאשתו. (מתוך "קולר שצחי הבן איש חי" זיע"א)

אפרים על יחידיו באי ביתו של הבן איש חי, עד שהיה ממקורביו תלמידיו.

מספרים, על שני אנשים שהיו בבגדאד, שמלאכתם היתה לקנות בגדים ודברים ישנים, והיו סוחרים בהם. פעם אחת, כששמעו השניים שיש מכירת חפצים ישנים אצל משפחה אחת, מיהרו השניים אל בית המשפחה. בדרכם עברו ליד קהל שעמדו להתפלל, אך חסר היה להם עשירי למניין לענות 'קדיש'. אחד מהם המשיך בדרכו בעודו טוען כי אין לו זמן, שמא יפסיד את הסחורה, ואילו השני שם בטחונו בה' ואמר:

"מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה", ועל כן נכנס להשלים את המניין. לאחר שענה קדיש, יצא למקום המיועד, שם גילה כי חברו שבא לפניו כבר קנה את רוב הרכוש, למעט כמה סמרטוטים, שלא לקח כדי שלא יכבידו עליו סתם. כשראה כך החבר השני שהגיע זה עתה, החליט לקנות את כל הסמרטוטים, כדי שלא ישוב בידיים ריקות לביתו. בבית החל ממיין את

המשך מעמוד 2 ענה רבי אברהם כי בחור זה הינו שתקן שאינו תערב בסוגיות הנלמדות בישיבה שבכל הנראה הוא חלש בכישרונות למדנותו. הבן איש חי לא הסתפק במה ששמע וביקש לראות את הבחור. כשהגיע רבי אפרים עוד באותו היום לבית הבן איש חי, היה כלא מבין על מה ולמה זכה שייקרא על ידי רבן של כל בני הגולה. הבן איש חי לא האריך עמו בשיחה אלא אמר לו משפט קצר במתק שפתינו: "בחורי, עד כאן שתיקה, כאן ואילך פתח פיח ויאירו דברך!"

כבר למחרת, תוך כדי השיעור בבית המדרש, בעת בה היה ניתן 'להשחיל' איזו קושיה או חידוש - ניצל הבחור, היה מוכר לכולם כ'שתקן' עד כה, את ההזדמנות ופתח את פיו, תוך שהוא מדהים בגדולת תורתו את הסובבים אותו, שלא הבינו מה קרה פתאום לשתקן מבין כולם. עד מהרה נתגלה כי ידו של הבן איש חי היתה בדבר. מאז אותו היום נמנה רבי

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומושה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אימנו הצדקת

מודלן מזל בת מוחה שמוחה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.